

Ключові слова: виховання, виховний процес, духовно-релігійний розвиток, дитячо-батьківські стосунки.

Vus V. I. Spiritual and religious component in the educational process.

The article discusses aspects of the educational process in the context of the formation of spiritual and religious activity of the child. It argues that the educational process in the context of spiritual and religious development of the child is determined by the parents' individual character of the relations to God, society and themselves, features of the socio-psychological model of development, choice of forms of educational influence, spiritual and religious activity of the child. The results of empirical studies the relationship of parents to develop intellectual and moral spheres of the child are discussed in it.

Keywords: education, educational process, spiritual and religious development, parent-child relations.

УДК 378.147.88

Гладка Г. Л.
Івано-Франківський національний медичний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ У ВИКЛАДАННІ КУРСУ ПОЛІТОЛОГІЇ У ВНЗ

Аналізуються особливості та перспективи застосування інтерактивних методів навчання на заняттях з курсу політології у ВНЗ в контексті їх провідної виховної мети щодо формування активної та зваженої громадянської позиції сучасної молоді.

Ключові слова: інтерактивні методи навчання, діалог, взаємодія, кооперація, політична культура, громадянська активність.

Український соціум переживає сьогодні значні трансформації всіх сфер суспільного життя. Змінюються всі соціальні системи: політична, релігійна, економічна, змінюється суспільна свідомість, рефлексія історичного досвіду, динаміка суспільних відносин тощо.

Демократичне суспільство неможливе без самостійної особистості, що добре знає свої права, обов'язки, свободи, може їх відстоювати, береже почуття власної гідності та відчуває себе впливовим, рівноправним учасником суспільних процесів. Проте це вимагає достатнього рівня політичної грамотності та освіченості, адже без цього людина стає об'єктом маніпулювання у політичній грі. Тож кожен сучасний громадянин потребує постійного вдосконалення власних політичних знань та розвитку політичної культури.

Особливо сензитивним для формування політичних орієнтацій є юнацький вік. Саме цей вік Б. Ананьєв називає центральним періодом становлення характеру й інтелекту особистості, оскільки він супроводжується інтенсивним формуванням спеціальних здібностей у зв'язку з професіоналізацією, з одного боку, та перетворенням мотивації і всієї системи ціннісних орієнтацій – з другого [1, с. 56]. Саме в такому віці у людини формується політична картина світу, визначаються основні критерії

оцінювання політичних процесів, які здебільшого залишаються незмінними і в подальшому житті [4, с. 83]. Водночас, це зумовлює й відкритість свідомості молодій людині для політичних маніпуляцій, що визначає величезний інтерес до цього періоду життя з боку політиків, економістів, психологів, педагогів.

Не будучи залученими до політичної освіти та практики безпосередньо, більшість громадян насамперед має можливість спиратись на інформацію та досвід, отримуваний ними в загальних курсах суспільно-політичних дисциплін професійної та вищої освіти.

В такій ситуації на перше місце у формуванні громадянської позиції та політичної культури є політологія – навчальна дисципліна та наука про владу і політичне управління, про розвиток політичних відносин, процесів і систем, про політичну поведінку і діяльність людей. Політологія, як наука про політику, виконує важливі пізнавальні, загальнотеоретичні, аналітичні й методологічні функції.

У вітчизняних ВНЗ різних рівнів акредитації курс “Політологія” спрямований на формування у студентів знань про політичні процеси, зацікавленість політичними проблемами минулого і сучасного, на розвиток самостійного мислення, вміння орієнтуватися у складних суспільно-політичних відносинах. Спеціаліст, громадянин, який оволодів політологічними знаннями, зможе впевнено розібратися у складних політичних явищах, глибоко зрозуміти вплив політики на розвиток політичних, соціальних і правових інститутів суспільства. На сьогодні політологія є нормативною навчальною дисципліною для студентів університетів усіх спеціальностей [3].

Педагогічна наука, намагаючись відповідати вимогам інформаційного суспільства, все більш звертає увагу на оновлення методологічного, методичного та дидактичного арсеналу викладання окремих дисциплін. Формулювання виховної мети в межах занять з політології як формування стійкої та послідовної, демократично орієнтованої та активної громадянської позиції студентської молоді вимагатиме інноваційного методичного інструментарію – традиційні підходи до викладання даного курсу досягти означеної мети не дадуть. Активна участь молоді в розбудові демократії та політичному процесі є стратегічним пріоритетом держави в межах гуманітарної політики.

Тож, актуальність вироблення нових дидактичних підходів до викладання цієї теми є беззаперечним.

Метою статті є розкриття перспектив застосування інтерактивних методів на навчальних заняттях з політології у ВНЗ виходячи із стратегічної важливості навчально-виховної мети даного курсу з точки зору гуманітарної політики держави.

Протягом 1990–2010-х рр. питанню формування та розвитку політичної культури студентської молоді присвятило свою увагу багато науковців в сферах політичної психології, соціології, соціальної філософії, педагогіки та філософії освіти. Так, наприклад, авторським колективом Інституту

соціології АН України (Є. Головаха, Н. Паніна, Ю. Пахомов та ін.) у 1991 р. було зроблене дослідження політичної культури молоді. Дослідники виявили досить великі протиріччя у сфері політичної культури населення України, яка у перехідний період визначається амбівалентністю, суперечливістю орієнтацій. В контексті української ментальності політичну культуру вивчають Є. Бистрицький, В. Лісовий, В. Бебик, М. Головатий, В. Ребкало, О. Рудакевич та ін. З другого боку, численними є дослідження власне з методики навчання суспільствознавчих дисциплін – К. Баханов, Н. Венцева, О. Данилевська, Т. Ладиченко, О. Михайличенко, Л. Пилипчатіна, О. Пометун, Т. Ремех, Г. Фрейман та інші [7]. Теоретичні та практичні розробки в цій галузі інтерактивних методів навчання належать В. Гузеєву, А. Гіну, О. Пометун, Л. Пироженко, А. Фасолі та іншим [6].

Теоретичною основою запровадження інтерактивних методів навчання постануть системний, особистісно-зорієнтований та діяльнісний підходи до побудови дидактичних процесів, а також інваріантність методу навчання як мікродіяльності навчання.

Найважливішою педагогічною проблемою нині стало впровадження в освітній процес засобів і методик, які допомагають студентам “відкривати” себе, розкривати свою особистість. Критерієм успішності молоді людини стає не стільки результативність у освоєнні навчальних предметів, скільки ставлення людини до можливостей власного пізнання й перетворення природи, історії, самої себе. З другого боку, участь у політичному житті та громадська активність, окрім розуміння суспільно-політичної ситуації, вимагають наявності навичок ефективної соціальної взаємодії. Студент має не тільки бути обізнаним щодо політичної ситуації, а й вміти включитись в активну співдіяльність з іншими громадянами.

Так, навчальна і виховна мета курсу політології стають двоаспектними. Це привертає увагу до такої групи сучасних методів навчання, як інтерактивні методи.

Сьогодні багато хто шукає шляхи, що сприяли б підвищенню ефективності навчання. В усі часи на першому плані була проблема, як зробити так, щоб було цікаво, щоб усі були залучені в навчальний процес, щоб не залишилося жодного байдужого. Тож, сучасне суспільство ставить перед ВНЗ завдання підготовки випускників здатних: орієнтуватися в мінливій суспільно-політичній ситуації; самостійно набувати необхідних знань, застосовуючи їх на практиці для вирішення суспільно-політичних проблем різного рівня; активно включатись в процеси місцевого самоврядування; проявляти правову обізнаність і готовність відстоювати власні права навіть у найнезначніших ситуаціях; усвідомлювати суспільну необхідність протистояння корупції; самостійно критично мислити, бачити проблеми і шукати шляхи раціонального їх розв'язання, використовуючи сучасні технології; чітко усвідомлювати, де і яким чином набуті знання можуть бути застосовані; бути здатними генерувати нові ідеї, творчо мислити; грамотно працювати з інформацією; бути комунікабельними, контактними в різних соціальних групах; самостійно працювати над

розвитком власної політичної культури, моральності, інтелектуального рівня.

Традиційні методи навчання не дають повноцінної можливості задовольнити всі означені вимоги. Всі ці завдання можуть бути реалізовані в умовах активної діяльності студентів за допомогою використання інтерактивних методів і прийомів навчання.

Інтерактивний (*“inter” – взаємний, “act” – діяти*) означає взаємодіяти або перебувати в режимі бесіди, діалогу з будь-ким. Іншими словами, інтерактивні методики навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної й комунікативної діяльності, впродовж якої студенти є залученими в процес пізнання, мають можливість розуміти й рефлексувати з приводу того, що вони знають і над чим міркують [5].

На заняттях, організованих за інтерактивними методиками, місце викладача найчастіше зводиться до спрямування діяльності студентів на досягнення цілей заняття. Він же розробляє план заняття (як правило, це сукупність інтерактивних вправ і завдань, у ході роботи над якими студент засвоює матеріал).

Основними компонентами інтерактивних занять є ділові ігри, інтерактивні вправи і завдання, що виконуються студентами. Принципова відмінність інтерактивних вправ і завдань від звичайних у тому, що в ході їх виконання не тільки і не стільки закріплюється уже вивчений матеріал, скільки вивчається новий.

В інтерактивному навчанні якісно змінюється сам формат діалогу. Якщо в традиційних формах навчання діалог можливий, але тільки в межах ліній “викладач – студент” та “викладач – аудиторія” за принципової односпрямованості цієї комунікації за суб’єкт-об’єктним принципом, то в інтерактивному навчанні насамперед реалізується повноцінна двостороння взаємодія за схемами “студент – студент”, “студент – група студентів”, “студент – аудиторія”, “група студентів – аудиторія” і, навіть, “студент – технічний засіб (комп’ютер тощо)”. Викладач в цих межах виконує роль позитивно налаштованого, незалежного регулювальника та арбітра [5].

Тож інтерактивне навчання, або кооперативне навчання чи навчання у співробітництві (педагогіка співробітництва), у ВНЗ – методична система, яка ґрунтується на активній цілеспрямованій спільній діяльності викладача та студентів, толерантності, взаєморозумінні і гуманізмі, єдності інтересів і прагнень всіх учасників навчального процесу і має за мету особистісний розвиток особистості [3]. Ця система якнайкраще задовольнить означену вище двоєдину мету викладання тем з “Політології”, а саме: формування політично освіченої особистості, з одного боку, та громадянина, що готовий активно та на належному комунікативному рівні включитись до суспільно-політичних процесів та взаємодії з різноманітними політичними акторами, попередити явища аномії, політичної пасивності та нігілізму у молоді – з другого.

Порівняно з традиційним навчанням в інтерактивному навчанні змінюється взаємодія педагога й учнів: активність педагога поступається

місцем активності учнів, а завданням педагога стає створення умов для ініціативи.

Інтерактивні методи вимагають вагомої підготовки як викладача: інформація, наочний матеріал, устаткування заняття, так і студентів: їх готовності до співпраці, виконувати норми і правила, встановлені викладачем. У процесі навчальної діяльності відбувається розкриття здібностей, розвивається самостійність і здібність до самоорганізації, вміння вести діалог, шукати й знаходити компроміси, тобто студент не лише отримує систему знань, але і набір ключових компетенцій в освітній і в комунікаційній сферах.

Які ж саме інтерактивні методики доцільно застосовувати на навчальних заняттях з "Політології" у ВНЗ? Безумовно це: "мозковий штурм", дискусія, ролева і ділова гра, метод "Синквейна", а також "Три пропозиції", "дерево рішень", "карусель", "незакінчені речення", "герб", "я через 10 років", "мікрофон", "займи позицію", "коло ідей", "парафразування та аргументація", ситуативне моделювання, "поговори зі мною", обговорення в колі, ігрове проектування, спільний проект тощо [5; 7].

Як приклади, розглянемо найбільш масштабні та потужні з них детальніше.

Мозковий штурм – це метод продукування ідей і рішень у роботі в групі. Мета методу: ведення групового обговорення для вирішення якої-небудь проблеми. Для проведення мозкового штурму колектив ділиться на дві групи: генератори і аналітики ідей.

Генератори ідей мають протягом короткого часу запропонувати якомога більше варіантів вирішення обговорюваної проблеми, при цьому: повторювання ідей заборонене; кількість ідей має бути максимізована, пропозиції рішення проблем мають бути різнобічними.

Друга група – аналітики, отримують від першої групи списки варіантів і, не додаючи нічого нового, розглядають кожну пропозицію, вибираючи найбільш розумне і відповідне.

Кожен аналітик має три голоси і віддає їх за три якнайкращих, на його думку, ідеї. Оцінка може бути проведена таким чином: перша ідея отримала три голоси, друга – два, третя – один. Ідея, що набрала найбільшу кількість голосів, і є рішенням [5].

1) Якщо проблема, що висунута на обговорення емоційно важлива для учасників мозкового штурму та обговорення цілком захоплює їх, то завдання методичного прийому обов'язково будуть виконані.

Цікавим і корисним на заняттях з політології за різними темами є написання "Синквейна".

Синквейн – це вірш, написаний з п'яти рядків, які пишуться за визначеними правилами. Першим рядком зазначається іменник – назва синквейна. Другий рядок – два прикметники, що описують іменник теми, третій – описання теми трьома дієсловами або дієприкметниками. У четвертому рядку студент має цілою фразою висловити власне ставлення

до теми синквейна. У п'ятій – одним іменником зробити підсумок, резюме [5].

Так, в курсі політологія за різними темами синквейн як інтерактивний метод може знайти розгалужене застосування. Наприклад, синквейн за темою “Конституція”, що дозволить студентам осмислити важливість конституційного процесу для політичного життя держави та становлення демократії:

Конституція.

Непорушна, надійна.

Гарантує, захищає, дає перспективу.

Права людини і громадянина – це перше чим має опікуватись держава.

Демократія.

Синквейни є швидким і могутнім інструментом для рефлексування, синтезу та узагальнення понять і інформації. Для зміцнення активної громадянської позиції та комплексної політичної культури на заняттях з політології важливо робити ці вправи систематично, цілеспрямовано і з чіткими педагогічними цілями.

Наступною важливою формою навчання з потужним виховним потенціалом, що допоможе розвинути навички уміння логічно, доказово відстоювати свою точку зору з тієї або іншої позиції є метод дискусії. Дискусія – специфічна форма бесіди, організована викладачем, коли в учасників на підставі своїх знань і досвіду є різні думки з певної (у випадку курсу, що розглядається – політичної) проблеми. Цілі дискусії: вирішення групових завдань або вплив на думки й установки учасників у процесі навчання. Групова дискусія вирішує такі завдання: навчити студентів аналізувати реальні суспільно-політичні ситуації; виробити навички з формулювання та постановки проблеми; розвинути спроможність аргументувати власну думку та впливати на думку інших учасників; продемонструвати багатоваріантність вирішення різних проблем.

Учасники групової дискусії повинні: уважно слухати і сприймати один одного; не оцінювати один одного; не ображати і не ображатися; по знаку припиняти мову; дотримуватись регламенту; дотримуватись норм етики та етикету.

При вивченні політології доцільними є різні форми організації дискусії: круглий стіл (різні позиції – вільне висловлювання думок); експертні групи (обговорення в мікрогрупах, потім висловлювання думок від групи); форум (група вступає в обмін думками з аудиторією); симпозіум (формалізоване представлення підготовлених думок, повідомлень з даної проблеми); дебати (представлення бінарних позицій з питання: доказ – спростування); “судове засідання” (обговорення, що імітує судовий розгляд – слухання справи); “акваріум” [5].

Наступний, важливий до застосування у курсі “Політології” інтерактивний метод, це – ролева гра. Ролева гра – це ситуація, в якій учасник бере нехарактерну для нього роль, діє незвичним чином. Ролева гра дає можливість представити себе в різних ситуаціях, змоделювати свою

поведінку залежно від узяті на себе ролі [5].

При застосуванні рольової гри як інтерактивного методу навчально-виховний процес з курсу "Політології" набуває певних позитивних рис. По-перше, поглиблюються знання студентів у сфері політичної науки, розширюється коло джерел збагнення суспільно-політичних процесів та трансформацій. По-друге, набуті знання стають особистісно-значущими, емоційно-забарвленими, оскільки студент побував у ролі учасника політичних подій. По-третє, ігрова форма роботи створює певний настрій, який емоційно забарвлює інтелектуальну діяльність студентів. Окрім того, створюється атмосфера розкнутості, свободи мислення, думки студентів стають різнозначними, оскільки викладач опиняється виключно в ролі глядача, а колективна робота дозволяє навчити діловому спілкуванню, дати досвід публічних виступів.

Висновки. Так, нами було розглянуто найбільш, на нашу думку, потужні і яскраві приклади застосування інтерактивних методів навчання у курсі політології у ВНЗ. При цьому було виділено їх ключові риси та особливості.

У якості підсумку варто зробити наголос на важливості також і іншого, позанавчального компоненту інтерактивної взаємодії у навчально-виховному процесі. Цим іншим важливим компонентом застосування інтерактивних методик в контексті занять з політології має стати залучення студентів до механізмів студентського самоврядування у ВНЗ з обов'язковим застосуванням освоєних теоретичних елементів курсу.

Важливим фактором підвищення політичної культури студентської молоді може розглядатися зростання залученості до громадських, в тому числі молодіжних організацій. Вхідження до громадських організацій сприяє підвищенню соціально-політичної активності особистості, стимулює зростання електоральної активності. На жаль, поки що спостерігається пасивне ставлення студентства до різноманітних об'єднань громадян. Така ситуація є характерною і для органів студентського самоврядування.

Організація студентського самоврядування у взаємодії з викладанням курсу "Політології" також може бути розглянута як найбільш комплексна, системна інтерактивна методика. Принципи студентського самоврядування сприяють підготовці студентів до свідомої й активної участі в громадському управлінні, розвитку соціальної активності і відповідальності; формуванню бажання творчої участі у справах колективу; створенню можливостей для підвищення соціально-політичної активності студентів через залучення їх до участі в різних формах діяльності; контролю за змістом діяльності колективів студентського самоврядування, виконанням рішень студентського колективу, реалізації студентами своїх прав.

Так, у якості висновку зауважимо, що інтерактивне навчання суттєво впливає на свідомість і почуття особистості з метою формування громадянської активності та політичної культури, виховання компетентного й відповідального громадянина, який є вільною і водночас законослухняною,

високоморальною, обізнаною з політико-правової точки зору особистістю, повноправним членом громадянського суспільства; на формування у студентів громадянських поглядів, почуттів та переконань, належної поведінки тощо. Це робить інтерактивні методи надзвичайно перспективними для застосування їх у викладанні курсу політології саме в ВНЗ.

На рівні з традиційний (пасивним) навчанням інтерактивне навчання створює умови для формування в студента громадянської свідомості, активності й відповідальності; позбавляє освітню систему її традиційних істотних недоліків: аномії, політичної бездіяльності та пасивності, підкореності деструктивним течіям по типу корупції та свідомому потуранню їх проявам, не толерантному ставленню до різних культурних, соціальних, економічних та етнічних груп.

Впровадження інтерактивних методів підіймає навчально-виховний процес на якісно вищий рівень, оскільки він набуває підвищеної цікавості, гостроти, емоційно забарвленості, проблемної насиченості, в наслідок чого знання, вміння та навички стають глибшими, міцнішими, комплекснішими.

Тож, перспективами продовження цих досліджень, на нашу думку, є формування конкретних розробок щодо впровадження інтерактивних методів за окремими темами курсу "Політології" у ВНЗ: розробка окремих ділових ігор чи проектно-проблемних ситуацій, методичне формування програм тренінгів тощо.

Використана література:

1. *Выготский Л. С.* Педагогическая психология / Л. С. Выготский. – М. : Педагогика, 1991. – 480 с.
2. *Дичківська І. М.* Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
3. *Михайличенко О. В.* Суспільно-політичні та гуманітарні науки: теорія, історія та методика навчання : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів [Текст з іл., передмова М. Б. Євтух] / О. В. Михайличенко. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2011. – 347 с.
4. *Ольшанский Д.* Политическая психология / Д. Ольшанский. – СПб. : Питер, 2002. – 576 с.
5. *Піжук Ю. М.* Використання інтерактивних методів навчання у викладанні історії [Електронний ресурс] / Ю. М. Піжук. – Режим доступу : http://ito.vspu.net/SAIT/inst_kaf/kafedru/matem_fizuka_tex_osv/www/mater_conf/files/PDF/vukorustania_interaktivnuh_metodiv_navchania.pdf
6. *Пометун О.* Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : А.П.Н., 2002. – 248 с.
7. *Слесик К.* Особливості методики формування етичної культури учнів основної школи у процесі навчання суспільствознавчих предметів [Електронний ресурс] / К. Слесик. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Npd/2012_4/slesik.pdf
8. *Трошихин В. В.* Культура политического процесса : учебное пособие / В. В. Трошихин, В. И. Теплов – М. : РДЛ, 2001. – 222 с.

Гладкая Г. Л. Перспективы применения интерактивных методов в преподавании курса политологии в вузе.

Анализируются особенности и перспективы применения интерактивных методов обучения на занятиях по курсу политологии в ВУЗах в контексте их ведущей воспитательной цели по формированию активной и взвешенной гражданской позиции современной молодежи.

Ключевые слова: *интерактивные методы обучения, диалог, взаимодействие, кооперация, политическая культура, гражданская активность.*

GLADKA G. L. Prospects of application of interactive methods in teaching of course of political science in institute of higher.

Features and prospects of application of interactive methods of teaching on employments of political science course in Institutes of higher are analysed in the context of their primary educate objective concerning forming of the active self-weighted civil position of modern youth.

Keywords: *interactive methods of teaching, dialog, co-operation, political culture, civil activity.*

УДК 37.015.3:159]:7.04

Гризоглазова А. В.
Донбаський державний педагогічний університет

РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

В статті розкрито специфіку регіоналізації етнокультурного виховання молодших школярів, що обумовлена характеристиками регіону, а також закономірностями психічного розвитку, віковими можливостями, різноманітністю механізмів етнокультурної соціалізації дітей молодшого шкільного віку.

Ключові слова: *виховання, молодший школяр, етнокультура, освітня діяльність, самобутні культурні світи.*

Сучасне етнокультурне виховання характеризується змістовими і науково-методичними аспектами становлення полікультурної особистості молодшого школяра. Ці аспекти розкриваються дослідниками крізь призму реалізації соціокультурного, аксіологічного, компетентнісного підходів, що забезпечують збагачення особистісного розвитку дитини.

На сучасному етапі розвитку суспільства, на тлі становлення гуманістичних відносин між світом дітей і світом дорослих, нового усвідомлення таких понять, як “дитинство”, “культура дитинства”, “освітнє середовище”, змінюється сенс і зміст полікультурної освітньої парадигми: вона передбачає цілеспрямовану систему виховання і навчання, що розвиває потенційні можливості дитини. Такий погляд близький до ідеї “окультурення дошкільника” Є. Бондаревської [1].

Розвиток під час вивчення видів декоративно-ужиткового мистецтва зорієнтований на створення для кожного учня сприятливих умов для входження у самобутні культурні світи, в яких він максимально може самореалізуватися як особистість. При розгляді напрямів етнокультурного виховання ми спираємося на термін “етнокультурна конотація”, який ввів у дослідження російський дослідник А. Панькін, розглядаючи аспекти дошкільного етнокультурного виховання [2]. Ми враховуємо, що поняття “коннотивний” означає такий, що не просто вказує на предмет, але і містить